

Посебан проблем претставља питање о прастарим индоевропским веровањима у вези с коњем и асоцијацијама коњ—вода—ветар—мртви. Грађа коју Schachermeyr износи из религије Трачана, Илира, Германа итд., сасвим је позног датума, тако да није јасно да ли је то само можда рефлекс једне сложеније медитеранске религије у примитивнијој варварској средини. Schachermeyr такође не спомиње да је коњ био веома рано познат и неиндоевропским народима, да су коњаници познати још у IV-ом миленију у Суси, као и улогу Мале Азије, нарочито Троаде у одгајивању коња. Schachermeyr је заборавио мит о Хераклову походу на Троју, на Лаомедонтове божанске коње, удео Посејдона у изградњи тројанских бедема, као и на каснију улогу коња у Тројанском рату. С друге стране, основне религиозне идеје у вези с коњем, нарочито веза коњ—вода—мртви, спадају у ред елементарних симбола наше свести и нису ограничене на поједине групе народа. Тог основног материјала било је увек, на сваком месту и код свих народа. Довољно је само сетити се везе између коња и божанстава воде у кинеско-јапанском кругу легенди и митова (v. E. Ishida, *The Kappa Legend, Folklore Studies 9, 1950 ssq.*). Зашто су баш у Хелади те основне идеје прерасле у слику Посејдона *Ἥριος-а* — на то нам питање Schachermeyr-ова књига не пружа одговор који задовољава.

Иако се Schachermeyr-ова теза не може у целости прихватити, нарочито инсинуација у наслову да је на сличан начин формиран хеленски пантеон и религиозност уопште; богат материјал сакупљен у овој књизи, смеле хипотезе и духовите асоцијације уврштају ово Schachermeyr-ово дело у ред оних корисних остварења која потстичу на размишљање.

Д. Срејковић, Београд.

DR. CHARLES SELTMAN, *A Book of Greek Coins*. London, Penguin book, 1952, p. 31, tabl. 48.

У овој маленој књижици јасним и непосредним стилем и са доста примера изнео је укратко д-р Charles Seltman, историју хеленског ковања новца. Обухватио је период од седмог века пре н. е. т. ј. од прве појаве новца, па до доба хеленизма.

Овај временски период од око четири стотине година поделио је на четири дела ослањајући се при томе на важна историска и економска збивања која су доносила новине како у начину и квалитету ковања новца, тако и у уметничком претстављању на њима.

У првом одељку, у низу од 46 примерака говори се о новцу који је настао од 700 до 500-е године пре н. е. Прве новчане златне и сребрне серије лидских, јонских и персиских владара или градова, које су за аверс на новцу узимали свој заштитни знак—обично животињу—имале су неправилан облик и удубљени реверс као што се то јасно види на првих дванаест приложених слика. Стари новац Егине, Арга, Пароса, Коринта и Атине, у периоду од око 660-е до 530-е пре н. е., за реверс је имао амблем града-животињу, какав суд или оружани знак моћних олигархских породица. На реверсу је још увек био удубљен жиг у облику розете или свастике.

Најстарији сребрни новац Македоније и Тракије од око 550-е до 520-е пре н. е. одликује се живљом композицијом и групним претстављањем људи и животиња.

У овом периоду настају серије чувених атинских драхми из времена Писистрата, са богињом Атином на аверсу и совом на реверсу. То је први пут у историји ковања новца да је обрађен и аверс и реверс пуним отиском.

За најстарије сребрно ковање новца у Великој Хелади и Сицилији, које је, разумљиво, било под хеленским утицајем, Селтман је изабрао дванаест лепих примерака да то илуструје за период од 530-е до 490-е пре н. е. Аверс носи претставу каквог божанства или симбол града, а реверс је негатив претставе на аверсу.

Кратак временски период је обухваћен у другом одељку од 500 до 430-е пре н. е. У овом периоду новац свих хеленских градова кује се мање или више под атичким утицајем.

У Сиракуси непознати уметник чије име почиње са „Ар. . .“ реже калуп за леп новац од десет драхми на чијем је аверсу бига с лавом и Нике (у знак

победи над афричком унијом), а на реверсу градска богиња с четири делфина или сама краљица Демарета (?).

Многи римски градови кују диван новац с ликом Афродите. На свим додашњим ковањима око је претстављено увек еп фасе ма да је лице у профилу. За први новац с човечијим ликом и са оком у профилу радио је калуп уметник-гравер "недостижних способности", како каже Селтман, познат под именом „Етна мајстор“. На аверсу је дивно израђен профил ћелавог силена, а на реверсу Зевс на престолу. Овај исти „Етна мајстор“ који је радио калупе за Етну, урадио је калуп и за новац града Катане, где је на аверсу изрезао бика с човечијом главом а на реверсу Нике у живом покрету. После Катане овај велики гравер ради калуп за новац који је, можда, најдивнији од свих хеленских ковања. То је новац Наксос-а где ја на аверсу израђена глава Диониса а на реверсу силен с пехаром.

Нове новчане серије хеленских градова у јуж. Италији све имају на аверсу лик богиње Атине, а атински новац с њеним ликом држи се старих традиција.

С појавом куге у Атини многи уметници се склањају у јуж. Италију, тако да се у последној четвртини петог века кује леп хеленски новац у тој области. Неколико познатих уметника као Кимон, Хераклеида, Еуклеида и други, кују дивне примерке новца за Сиракусу, Катану, Род, Терину и друге. Нарочито су лепо примерци новца Сиракусе са Аретусом и квадригом, као и Клазомене с Аполом и лабудом. Књижица се завршава описом серије новца који се ковао у току IV века по већим градовима хеленског света.

Кроз ову кратку илустрацију хеленског ковања новца Селтман је успео да издвоји из чаробног света стварања хеленског духа, ово као једну лепу бајку. Ма да ни изблиза не исцрпљује историју хеленског стварања на том пољу, књижица може да послужи као језгро знања за ову лепу и интересантну материју.

Анка Н. Милошевић, Београд.

БОРБЕ МАНО ЗИСИ: *Налаз из Текије.* Београд, 1957, Народни музеј — Београд.

У кратком уводу ове књиге која је састављена из два поглавља — каталога и објашњења проблематике налаза из Текије — аутор говори о условима под којима је материјал нађен и даје кратак историски преглед римског града Трансидиерне. Целокупан материјал текиске оставе пронађен је у једном бакарном суду ископаном на дубини од 3 м. уз зид од ломљеног камена, који је заједно с једним правоугаоним простором припадао некакој римској грађевини. Аутор одмах наглашава да, судећи по новцу, материјал припада Домитијанову времену и да је по свој прилици закопан у земљу у периоду немирних дана дачких ратова.

У првом делу књиге писац веома детаљно, прецизно и с много аналогија приказује целокупан материјал текиске оставе изузев новца, који има свој посебан каталог у Нумизматичком одељењу Народног музеја. По врсти материјала, његовој функционалности и стилским одликама цео налаз подељен је на неколико група, које је аутор у облику поглавља посебно обрађивао. Прву групу предмета претставља златан накит, коме припадају пет минђуша и три прстена. Минђуше и два прстена претстављају изразите примерке римског златарства хеленистичког стила, док је трећи прстен, који је на чеоној страни украшен претставом секире, сигуран примерак домаћег стила из дакогетског културног круга, с очигледним копирањем хеленистичке декоративне уметности.

Другу групу предмета претставља сребрни накит, који је аутор због хетерогених стилских и функционалних елемената поделио на три групе: на сребрне гривне изразито латенско-дако-гетског карактера, на делове римског војничког појаса и на провинциско римске игле или кашике. Свих седам гривни које су нађене у текиској остави својим масивним обликом, заоштреним коничним екстремитетима и навијеним облицима показују своју праисториску припадност у римско доба и очигледно су латенског порекла из области Дакије и Мезије, али с изразитим утицајем хеленистичке уметности. Нарочито је интересантна појава привесака на карикама на којима висе разни алати, длета, клинови, минијатурне секире или једна рука. Порекло ових привесака је халштатско и илирско, типично за области Балкана, што потврђује и велики